

Virtuální hospitace – Dějepis: Ikonografie gotické architektury

Odborná analýza hodiny (evaluace)

Autor: PhDr. Dagmar Hudecová

Učivo

Téma hodiny: **Gotická architektura a reprezentace panovnické moci Karla IV. prostřednictvím jeho staveb.** Učitel pojal učivo gotiky netradičně. Vycházel z toho, že žáci jsou ze základní školy seznámeni se základními znaky gotické architektury a s postavením architektury v gotickém stylu. Jeho snaha pouze neopakovat, respektovat a rozvíjet dosažené znalosti zcela odpovídá požadavkům rozvíjecího učení na daném stupni školy.

Vhodným způsobem byla zdůrazněna návaznost na předchozí učivo (doba Karla IV.) a téma bylo v úvodním slovu učitele dobře zasazeno do kontextu světových dějin. Výběr učiva byl podřízen výchovně-vzdělávacímu cíli.

Výchovně-vzdělávací cíl

Volná interpretace učitelova cíle by mohla být: **představit gotickou architekturu jako nositelku symbolů, jejichž porozuměním lze nahlédnout do způsobu myšlení a komunikace tehdejších lidí a zároveň pochopit reprezentativní roli panovníka jako zadavatele gotických staveb.** Formulace takto stanoveného cíle je náročná a učitel ji sám několikrát zpřesňoval (v úvodním představení hodiny – „gotika jako reprezentace panovníka; jako pramen poznání, protože lidé jejím prostřednictvím komunikovali“; v úvodu před žáky – „Ikonografie – z tohoto pohledu se chci podívat na gotiku, tj. co tím král sděluje; architektura jako médium“). Nicméně záměr učitele je zřejmý.

Méně zřejmé je, čeho má být dosaženo u žáka, tj. objevuje se zde známý problém formulace cíle pro žáka stanovující úroveň učebních požadavků kladených v dané hodině na žáka, tj. co se má žák v hodině naučit. Takto formulovaný cíl je pak dobrým vodítkem pro volbu učebních činností, žáky motivuje a zároveň je základem pro tvorbu učebních úloh, jimiž je v závěru hodiny splnění cíle ověřováno. Absence takto formulovaného cíle je pravděpodobně důvodem, proč závěr hodiny tohoto charakteru chybí, není zde provedeno shrnutí nových poznatků, není zřejmé čemu (nebo zda vůbec) se mají žáci věnovat v domácí přípravě. (Podle pečlivého psaní poznámek žáky lze usoudit, že žáci se budou věnovat osvojení si jejich obsahu). Zdůrazněn je pouze opět původní záměr hodiny a příslib využití a další rozvoj poznatků při budoucí exkurzi. Míru splnění cíle je tedy nutné pouze odhadnout.

Cíl orientovaný na učitele („cílem je ukázat.“, „chci se podívat na...“) je v hodině splněn.

Učební a vyučovací činnosti

Učitel zvolil dvě základní aktivity – výklad učitele a skupinovou práci žáků.

a) výklad učitele doprovázený prezentací ukázek a základních tezí

Učitel využil výklad nejen k úvodní prezentaci obsahu a cíle hodiny, ale i ke stručnému připomenutí původu gotického slohu a jeho základních znaků. Srozumitelně vysvětlil jednotlivé pojmy (katedrála, vertikální členění, ikonografie) a naznačil význam symbolu v gotické architektuře. Ukázky byly dostatečně

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ilustrativní, dobře volené, vhodné bylo rovněž srovnání gotického a románského slohu. Při identifikaci jednotlivých slohů žáci spolupracovali; identifikaci jednotlivých znaků provedl učitel sám v přesvědčení, že by to pro žáky bylo snadné. Tento předpoklad by bylo vhodné si ověřit a celkově vytvořit pro žáky větší prostor pro uplatnění jejich osvojených poznatků a pro rozvoj komunikačních dovedností.

Učitel používal spisovný jazyk, ojediněle se dopustil drobných prohřešků při tvorbě otázky (katedrála byla biskupstvím od kdy?) či v tempu řeči, což lze vysvětlit skrytou nervozitou učitele způsobenou kamerovým sledováním vyučování.

Z hlediska odborného lze jen připomenout, že katedrála nemusí mít vždy křížový půdorys; svatý Václav (a další patroni) není na věži vyobrazen, ale byl vyobrazen na viničném sloupu, který stál před bránou (dnes je na rohu Křížovnického nám.), a katedrála na Hradčanech nese jméno Václava (a Vojtěcha) vedle původního jména Víta. Absence vyobrazení Václava nebyla tedy absolutní a není zdůvodnitelná tím, že „měl celou katedrálu“.

b) skupinová práce žáků za využití verbálního a ikonického materiálu

Skupinová práce byla uvedena promítnutím obrázku Staroměstská mostecké věže a vysvětlením jejího významu. Na rozdíl od pocitu učitele, vyjádřeného v závěrečném hodnocení, přechod od obecného pojednání o gotice k jejím konkrétním projevům nepůsobil násilně. Úkol pro skupiny byl formulován: „co konkrétně se nám Karel IV. snaží [vnější výzdobou této věže] naznačit, proč jsou tam ty figury a obrázky (erby) a proč je to tam poskládáno.“ Podle této formulace žáci tedy měli zjistit **příčinu** výběru zobrazených motivů.

Celkem bylo vytvořeno 5 skupin. Skupina se zabývala určitou konkrétní částí výzdoby, při jejím přidělení učitel respektoval zájem žáků. Formulace úkolu pro skupinu nebyla přesná, nesledovala vždy hlavní záměr skupinové práce, jak byl původně formulován. Např. jestliže žáci měli zjistit, jaké erby jsou na fasádě, kdo byl sv. Zikmund, sv. Vojtěch, sv. Vít ap., zjišťovali konkrétní fakta (tj. **kdo, co**), nikoli příčinu (**proč**). Žáci se tedy soustředili především na popis a zjišťovali řadu faktů, která s hlavním záměrem skupinové práce souvisela jen volně.

Úkol měli žáci ve skupině řešit za pomoci „vlastních hlav, poznámek, učebnic a atlasů“. Žáci vytvořili skupiny spontánně bez organizačních instrukcí učitele, což svědčí o tom, že jsou pravděpodobně zvyklí ve skupinách pracovat. Pracovali samostatně, soustředěně, dobře se orientovali v pomocném materiálu (atlasech, vlastních poznámkách ap.). Vzhledem k tomu, že úkol pro skupinu nebyl precizován, nebylo možné prostřednictvím formulace a plnění dílčích úkolů posílit kooperační charakter práce ve skupině. Část informací ke splnění úkolu byla žákům poskytnuta pravděpodobně záměrně v předchozích hodinách. Pokud tomu tak bylo, jednalo se o promyšlenou plánovací činnost učitele ve vyučování. Zásahy učitele do práce skupin byly přiměřené, dokládaly zájem učitele o práci žáků.

Při zjišťování výsledků práce skupin žáci dobře prezentovali svou práci. Učitel využíval informací žáků, navazoval na ně, pomocí otázek se snažil dovést žáky k pochopení původního záměru skupinové práce, tj. proč a z jakého důvodu bylo příslušné zobrazení zde umístěno, ale většinou sám vysvětloval, a nelze zjistit, zda a do jaké míry to žáci pochopili.

Využití didaktické techniky

V hodině byl funkčně využit PC k prezentaci ukázek architektury a k prezentaci bodů, které pravděpodobně obsahovaly podstatné učivo. Body si žáci spontánně opisovali do svých poznámkových sešitů, učitel jejich činnost nekomentoval, z čehož lze usuzovat, že body byly k zápisu určeny. Na tento styl práce jsou žáci zřejmě zvyklí; netlumí jejich aktivní pozornost, ale neumožňuje jiné aktivní zapojení žáků do vyučování. Vhodné by bylo ověřit si, do jaké míry žáci zápisu rozumí („katedrála... esence gotického stylu“, „gotická architektura svými mnohohvrstevnatými významy a impozantní kompozicí...“).

Časové rozvržení hodiny

Úvodnímu seznámení s tématem a cílem hodiny bylo věnováno 5 minut, výkladu učitele cca 18 minut, skupinové práci včetně vyhodnocení přibližně stejný časový rozsah. Zbývajících 5 minut mohlo být využito k závěru hodiny a vyhodnocení cíle a shrnutí učiva. Pokud by skupinová práce měla plnit původní záměr, bylo by nutné jí věnovat větší časový prostor.

Interakce učitel–žák, žák–žák. Hodnocení žáků

Žáci dobře reagovali na podněty učitele. Ve třídě panovala přátelská pracovní atmosféra. Prostor pro samostatné vyjádření žáků k danému tématu byl poměrně omezený (např. v úvodní části místo souvislého výkladu učitele mohlo být zařazeno zjišťování, co žáci o daném tématu již vědí).

Učitel průběžně hodnotil práci žáků, kladně hodnotil zejména výsledky samostatné práce ve skupinách. Vhodně reagoval na veškerá vyjádření žáků. Naznačil možnosti dalšího rozvinutí tématu při budoucí exkurzi.

Závěr

Učitel připravil a provedl standardní hodinu na velmi zajímavé téma. Zvolenými metodami vytvořil přátelskou pracovní atmosféru, v níž žáci pozorně sledovali výklad učitele a aktivně se zapojili do skupinové práce. Průběžně žáky hodnotil a oceňoval jejich kladné výsledky. Negativem byla méně promyšlená práce s cílem hodiny, která se projevila zejména ve skupinové práci, kdy vlastní práce žáků nekorespondovala zcela s původním záměrem, a v závěru hodiny, kdy učitel neprověřil splnění cíle na úrovni žáka. Na druhé straně učiteli se podařilo udržet po celou dobu pozornost žáků, lze rovněž předpokládat, že vzbudil zájem žáků o architektonickou výzdobu, kterou budou mít příležitost v budoucnu dále rozvinout. V tom je nesporné pozitivum předvedené vyučovací hodiny

K zamyšlení

1. Jak formulovat cíl této hodiny pro žáka?
2. Jakými úkoly zjistit, zda (do jaké míry) byl cíl splněn?
3. Jakými dalšími alternativními činnostmi by bylo možné prezentovat záměr hodiny?